

a hazai szakma. A felszereltséget illetően pedig azt tudnám mondani, hogy a mi műhelyünk az átlag német vagy holland műhelyekkel egy színvonalon van. Persze ennek a fenntartásához folyamatos fejlesztésre, tehát sok pénzre van szükség.

(Az interjút Fehérvári Anikó készítette)

HARTAI SÁNDOR IGAZGATÓ ÉS BOGNÁR ANIKÓ TAGOZATVEZETŐ, KARINTHY FRIGYES GIMNÁZIUM, BUDAPEST

„Ez a program nemzetközi tapasztalatokat közvetít”

E: Kérem, mutassák be az iskolát.

H S: 1986 szeptemberében kezdte meg az iskola a működését. A fővárosi középiskolai építési program keretében készült el, mindjárt az első fordulóban. Előtte egy gimnáziuma volt ennek a százezer lakosú kerületnek, és ahhoz még hozzá kellett számítani az agglomerációt, ami a környező nem is kis méretű falvakat jelenti. Az első évben elég keservesen indultunk, mert éppen szeptemberre lett készen az építkezés, és ez megnehezítette a beiskolázást. Nem sokkal az indulás után, 1987 tavaszán, az akkori művelődési miniszter, Köpeczi Béla és közvetlen munkatársai meghírdették a kéttannyelvű képzés felélesztését. Lényegében újraindítását, mert valamilyen hagyománya már volt korábban is. Mi bekapcsolódtunk ebbe.

Az angol nyelv tanításának nem volt a kerületben hagyománya. Mi megpályáztuk ezt a lehetőséget. Azt kellett vállalnunk, hogy az oktatással kapcsolatos összes feltételt megteremtjük, és a kerület vállalja, hogy lakást biztosít a külföldi tanároknak.

A minisztérium vállalta, hogy a külföldi szerződéseket megkötöi, és kezdetben gondoskodik arról, hogy külföldi tanárok jöjjenek ide.

Az iskola fenntartója a kerület volt, amely örömmel fogadta ezt a lehetőséget, lakásokból kialakított óvodákat alakítottak vissza lakássá. Több pályázó volt a fővárosból, aztán valahogy a feltételek úgy alakultak, hogy minket választottak az angol nyelvű képzésre.

124 fővel indultunk, csak elsősökkel, és az volt a terv, hogy a beiskolázás folyamatos lesz. A második évben lett meghírdetve a két tannyelvű képzés. 87 tavaszán voltak a felvételik, és akkor szeptemberben indult az angol kéttannyelvű képzés két osztállyal, és mellette megmaradt egy speciális rajz tagozatos osztály is, valamint egy emelt óraszámú angol. Tehát 4 párhuzamos osztállyal számoltunk, aminek a fele a kéttannyelvű.

Ma mintegy 650 tanulója van az iskolának, amelyből 350 diák vesz részt a kéttannyelvű képzésben. Összesen 18 osztállyal dolgozunk.

E: Honnan rekrutálódott az új iskola tanári gárdája?

H S: Kezdetben négy évfolyamos iskolaként indultunk. Akkor a kerületben sok jól képzett egyetemet végzett, de általános iskolában tanító kolléga volt, meg pályáztak a kerületen kívülről is. Amikor a pályázatot elnyertük, akkor kezdődött egy csata Bognár Anikóért, aki ma a tagozat vezetője, de akkor még a Radnótiiban tanított.

Az iskola indulásakor speciális rajz tantervi osztályt hirdettünk, az volt akkor az iskola profilja, különben pedig a hagyományos általános gimnáziumi képzés folyt. A nyelv felé akkor is kacsingattunk, a nyelveket emelt óraszámban tanítottuk, akkor tagozatos osztályoknak nevezték ezeket. Angol és német volt kezdetben, később kapcsolódott hozzá a francia és a spanyol. De ez még 1986-ban volt, akkor még az egyik kötelező idegen nyelv az orosz volt, és mellette volt második idegen nyelv. Az egyik nyelvtanárt akkor a II. kerületből hoztuk, aki éppen most megy nyugdíjba. A német és az orosz tanár pedig ebből a kerületből jött.

A koncepciót menet közben ismertük meg alaposabban, alakítottuk a korábbi elképzeléseket. Kelltek fiatal kollegákat is szerezeni, akik bekapcsolódnak a 0-adik éves képzésbe, mert a kéttannyelvű képzés 5 éves. A nulladik évfolyamra 72 tanulót vettünk fel, akik háromszor 2 csoportban tanulnak. Nekik heti 20 órában tanítjuk az angolt. A készségi tárgyakat, éneket, rajzot, testnevelést, és a magyar nyelvtant tanulják, ez utóbbi az angol tanulásához is szükséges, emellett osztályfőnöki óra is van, és ebből össze is jön heti 30–32 óra.

Lényegében a 0-dik évfolyam szerves része a képzésnek, az év végéig körülbelül a középfokú vizsga szintjéig juttatja el a tanulókat. A 0-dik éven megtanulják a szaktárgyaknak a nyelvezetét is, hogy amikor idegen nyelven tanulják azokat, akkor ez már ne okozzon problémát. A szaktárgyakban egyébként az alapvető fogalmakat mindkét nyelven, tehát magyarul és angolul is meg kell tanulniuk, aki tehát pl. az orvosi karra megy, vagy biológusnak, az az angol mellett magyarul is ismeri a szakmai fogalmakat.

E: Milyen változásokat hozott a kéttannyelvű képzés bevezetése?

H S: A Hunyadinak, amely akkor még Steinmetz Gimnázium volt, és éppen ötven éves, volt rangja, neve, hiszen onnan került ki a kerületi értelmiség java. Mi valamifajta másodhegedűsök lettünk volna. Viszont a kéttannyelvű képzésre fővárosi beiskolázás volt, és az agglomerációban is elég nagy hírverés folyt, így a 72 helyre rögtön 1200 tanuló jelentkezett.

A kerületen belüli aránya nem éri el a 30%-ot. Néhány képviselő szóvá is tette, hogy miért kell nem a kerületben lakó gyerekeket finanszírozni, de aki a közoktatást ismeri, annak a számára nyilvánvaló, hogy ebből a kerületből még mindig jóval többen mennek más kerületekbe, mint ahányan jönnek.

Akkor központilag szervezték a felvételt, és akik ott megfeleltek, azok nyilván nagyon jó képességű gyerekek voltak, így jó gyerekanyagot kaptunk.

Nekünk kellett találni öt nyelvtanárt, az egyetemről is kaptunk segítséget, javasoltak nekünk kollégákat, egy kollégánót hoztunk egy általános iskolából, és még azon a tavaszon Angliába küldtük őket egy tíz hetes képzésre. Ezt még akkor a British Council finanszírozta, illetve maga az iskola, mert a képzésre elutazó tanárok helyettesítéséről gondoskodniuk kellett.

Ez akkor még csak az angol tanárokat jelentette. Így készültünk fel a 0-dik évrre.

Akkor nekünk és a minisztériumnak is az volt a naiv elképzelésünk, hogy idegen nyelvi lektort hoznak, de emellett a szaktárgyakat majd angol és amerikai illetve más iskolákban mindig az adott nyelvterületről jövő tanárok tanítják.

A képzés célját illetően az köztudott volt, hogy Magyarországon az idegen nyelvi képzés kátyúban volt. A szakemberek is látták, hogy heti 2 órában nem lehet nyelvet oktatni, és nagyon kevesen beszéltek nyelvet. Ezért hirdették meg a kéttannyelvű programot, angol, német, francia, olasz és spanyol meg orosz nyelvekben. A cél egy közel anyanyelvi szinten beszélő értelmiségi réteg kinevelése volt. Ez a célkitűzés az akkori miniszter, Köpeczi Béla műveltségügyminiszteréhez is közel állt, Boldizsár Gábor állt mellette annak idején, és Vámos Ágnes, aki a mai napig is az egyik szervezője ennek a programnak. Így indult.

Az első hullámban országosan 8 iskola csatlakozott, és azt követően évente mindig egy-egy további. Később bevezették a négy éves képzést is. Szegeden például volt általános iskolában is angol tagozat, és így a nyelvi felvétellel át tudták hidalni a 0. évfolyamot.

Most országosan kb. 40–50 körül van a kéttannyelvű iskolák száma. A legtöbb nehézség a kistelepüléseken van, mert az anyanyelvi tanárok számára sem olyan vonzó egy vidéki kisközségben letelepedni, és nehéz idegen nyelven oktató tanárokat szerezeni, és megtartani őket. A főváros ebből a szempontból sok előnnyel rendelkezik.

E: Milyen többletterhet jelent ez a képzési forma?

H S: Amikor indultunk, akkor világos volt, hogy ez a képzés többbe kerül. Előtte se vitakozott senki ezen. Egy normál osztályban a gyerekeknek heti 30–35 órájuk van. A nyelvet mindenütt csoportbontásban tanítjuk, általában fél osztály van egy csoportban. A kéttannyelvű képzésben az idegen nyelven oktatott tantárgyakat is csoportbontásban tanítjuk. Ez nyilván növeli a költségeket. Azóta is sokféle számítást végeztünk, ezek szerint kb. 40–45%-kal magasabb a költsége ennek a képzésnek, mint a hagyományosak.

E: Hogyan teremtik meg a többletköltségek fedezetét?

H S: Először a minisztérium osztályonként biztosított többletkeretet, akkoriban ez százhusz ezer forint volt, ma ezen az ember mosolyog. Az a támogatás részben fedezte a költségeket. Ezen egyébként mindig vita volt. 1990 után alakult ki az, hogy a költségvetésben külön fejkvótát kapott a kéttannyelvű tanuló. A költségvetésnek van egy olyan rovata, hogy „nemzetiségi, etnikai képzés”, és ez kb. a normatívnak 20%-os emelését jelentette, ami azért kevesebb, mint az általunk számolt 40–45%. Ez beépült a költségvetésbe. Ma a hagyományos gimnáziumi képzés normatívája 82 000 Ft tanulónként, és erre 25 800 forintnak kellene lennie a kéttannyelvűnek. Beépült, és reméljük, hogy bent is marad.

E: Vannak a fenntartón kívül támogatói az iskolának, pl. olyan szervezetek, amelyek érdekeltek a képzésben?

H S: Ezek a szervezetek különböző időszakokban különböző mértékben támogattak minket, de ez a támogatás most csökkenő tendenciát mutat. Egy ideig például a kerülethez kötődő Hungarocamion és a Malév is támogatta az iskolát, sőt a Malév számára mi szerveztük a továbbképző tanfolyamot, ami ott is általánossá vált, mert az angol nyelvtudás egyre nélkülözhetetlenebb lett minden területen. De úgy vesszük észre, hogy a piac a nagyvállalatoknál telítődött, inkább elbocsátások voltak, és a helyükre fölveteknél már elvárás volt a nyelvtudás. Tehát szűkülnek ezek a támogatások.

Azt lehet mondani, hogy most hazai viszonylatban elég jól el vagyunk látva mindazzal, ami szükséges a működéshez. Egy igen értékes saját angol nyelvű könyvtárt is kialakítottunk a British Council támogatásával, amit még a tanárok és az egyetemista tanítványaink is igénybe vesznek. A korábbi vállalati támogatások is szerepet játszottak az iskola korszerű felszerelésében, és emellett elnyertünk egy FEFA-támogatást a pályázatok második etapjában, ami már előjele volt a nemzetközi érettségi bevezetésének. Azt lehet mondani, hogy alapvető dolgok ma nem hiányoznak az iskolában.

E: Azok számára, akik nem tanulnak tovább, kínál-e az iskola valamilyen hasznosítható végzettséget?

H S: A gyakorlati fakultáció keretében csináltuk a középfokú nemzetközi szállítmányozást, és most a nyelvi képzéssel függ össze, hogy idegenvezetést is tanítunk, ami az érettségivel együtt egy ilyen képesítést is ad a tanulóknak kezébe.

E: Ez mennyire népszerű?

B A: Az érdeklődés nem mondható tömegesnek. Az ide járók számára az elsődleges cél egyértelműen a felsőoktatásban való továbbtanulás. A diákok a továbbtanulási esélyeiket kívánják növelni az alapos nyelvtanulással, és mi is úgy hirdetjük a pályaválasztási tájékoztatókban, hogy elsődleges feladatunknak azt tekintjük, hogy felkészítsük a tanulókat a továbbtanulásra. A kéttannyelvű érettségi mellé egyébként automatikusan megkapják az állami nyelvvizsga-bizonyítványt is, ezt külön jogszabály rendezi. Középfokú nyelvvizsga-bizonyítványt kapnak azok, akik kettes vagy hármas eredményt érnek el, a négyes és az ötös eredményt elérők pedig felsőfokú bizonyítványt kapnak.

E: Milyen mértékben törekszenek az itt tanulók arra, hogy külföldi egyetemeken tanuljanak tovább?

BA: Nem győzzük a jelentkezési lapjainkra a tanári véleményeket írni. Az a része mindig sikeres a törekvésnek, hogy felvennék őket az adott intézményekbe, ha nem kellene az ottani szállás és egyéb megélhetési költségeket fedezniük, ami sokszor túlságosan nagy terhet jelent. Tehát tanulmányi szempontból mindig versenyképesek, csak hát a tanuláson kívül enniük és aludniuk is kellene, és az pénzbe kerül. Ezzel együtt vannak tanulóink, akik az USA-ban a Harvardon, Angliában, Barcelonában vagy a Sorbonne-on vagy más neves egyetemen folytatják tanulmányaikat. Ha az anyagi terheket meg lehet oldani, mint például a Harvardon tanuló diákunk esetében, aki olyan kiváló, hogy teljes ösztöndíjat kap, nagyon örülünk ennek.

E: Vannak alapítványok vagy más támogatási formák, amelyek segítenék megoldani a külföldi képzés anyagi fedezetét?

HS: A külföldi továbbtanulást nem tudjuk támogatni. A gyerekeink sikeresek, ha egyetemre kerülnek, mert biztos nyelvtudásuk van, és az egyetemi diákcseré kapcsán van mód a támogatásra, vagyis a magyar állam fogad külföldi hallgatókat a kint tanuló magyar diákok arányában. Itt pedig nagy előnyben vannak a kéttannyelvűbe járó tanulók.

Van egy házi alapítványunk, amely támogatja a külföldi utazásokat, amelynek az elsődleges célja az adott ország megismerése. Emellett ha van lehetőség rá, akkor az ezen a területen kiemelkedő munkát végző pedagógusok javadalmazását is ebből tudjuk finanszírozni.

Az alapítványt az iskola hozta létre, és folyamatosan fejlesztettük, például olyan módon, hogy nyelvtanfolyamokat szerveztünk, különböző bérleti szerződéseket kötöttünk, tehát saját gazdálkodási tevékenység révén.

A szülők is hozzájárulhatnak, de ez önkéntes. Meghirdetjük mindig, hogy van lehetőség rá. Minden iskolában akad olyan jobb módú, vagy jelentős cégnél befolyásos munkakörben dolgozó szülő, akinek a révén kisebb támogatásokat lehet szerezni, volt ötvenezer forintos befizetés is, de a hozzájárulás nem kötelező. A kéttannyelvű képzés alapvetően ingyenes.

E: Hogyan formálódott ki a képzés, kik csinálták a tanterveket, tankönyveket, hogyan történt a tanárok felkészítése?

BA: Hangsúlyozni kell, hogy ez egy magyar közoktatási intézmény. A követelmények ugyanazok a diák számára, mint más iskolában, csak angolul. Tehát a tanterv a magyar tanterv.

1986-ban 87-ben a magyar tankönyveket lefordították angolra. A Művelődési Minisztérium rendelte meg a munkát, fordítótól, anyanyelvi lektorokkal, és ő finanszírozta. A teljes tankönyvkészletet lefordították idegen nyelvre. A földrajz tankönyv pontosan ugyanaz, mint amit a magyar gyerekek mindenütt használnak, de angol nyelvű. Ez a fordítás akkor megtörtént, és azóta ugyanaz a tankönyvkészlet áll rendelkezésre.

Az évek során nyilván szereztünk be tankönyveket, amelyek tartalmukban megfelelnek a magyar követelményeknek, de eredetileg is ékes angol nyelven íródtak vagy Amerikában vagy Angliában. Azokat adaptáltuk, „loptuk, vágtuk, ragasztottuk” és kialakult a szaktárgyi könyvtár.

E: Ezek mennyire kapcsolódnak egyetlen iskolához? Használják, használhatják ezt az anyagot a többi angol kéttannyelvű iskolában is?

BA: Az a gond, hogy nagyon örültünk, ha találtunk olyan amerikai könyvet, amely körülbelül közelíti a magyar tananyagot. Azt olyan példányszámban beszerezni, hogy elég legyen a gyerekeknek, ez minden iskolának a saját gondja. Ma már részben a gyerekeknek kell ezt megoldani, mert viszonylag könnyű a beszerzésük.

H S: Borzasztó drágák a könyvek. Az iskola ezért azt csinálja, hogy megelőlegezi az összeget úgy, hogy megveszi, és a tanulók minden évben egyharmadát kifizetik. Így három évfolyam használja, és három éven belül visszatérül az ára.

E: Ez egy tanévben mekkora anyagi terhet jelent egy tanulóknak?

B A: Ma már a magyar tankönyvárak is közelítik ezt a szintet, úgyhogy lassan a kéttannyelvűben tanuló gyerekek tankönyvei olcsóbbak lesznek, mint a magyar iskolai tankönyvek. Ez olyan 7000 forint körüli összeget jelent tanévenként. Ehhez még hozzá kell tenni, hogy év közben még kb. 5000 forint adódik hozzá, ami könyvtárhasználati és sokszorosítási költség. Ezt a tanulóknak kell fizetniük, de ez sem fedezi teljes egészében az iskola kiadásait. Eleinte nem kértünk semmit, aztán azért, mert a tankönyvek nem olyan minőségűek, mint amit mi szeretnénk, és miután az angol tanítás nem középiskolás fokon zajlik az iskolában, ehhez sok minden kell, a szülők segítsége nélkül ez ma már nem megy.

E: Milyen módon szerveződik a kéttannyelvű képzés, és miben tér el a hagyományostól?

B A: Az iskolavezetés számára a legnehezebb feladat megfelelő tanárokat találni a képzéshez. Az angol nyelv tanítása még viszonylag megoldható. A szaktanárokat, tehát akik matematikát, biológiát, földrajzot és történelmet tudnak tanítani angolul, nagyon nehéz megszerezni.

Az eredeti elképzelés jegyében az államközi szerződés 1987-ben úgy született meg, hogy a partnerintézmény, tehát a francia, spanyol és más országok művelődési minisztériumai, az angol esetében a British Council biztosítja a tanárokat. Ez kezdetben egy anyanyelvi lektort jelentett, utána további három tanárt, fizika, biológia és matematika szakosokat. Ők jöttek egy-két évig. A magyar oktatási rendszerben nincs igazán menetközben visszacsatolás, csak az érettségi. De mi nem ma kezdtük ezt a szakmát, és egy idő után éreztük, hogy gond van. Ismertünk olyan tanárokat, akik jól tudtak angolul, és a magyar közoktatásban is nagy tapasztalatokkal rendelkeztek, és kérésünkre megnézték a diákjaink tudásának színvonalát. Azt mondták, hogy ha ez így megy, akkor a gyerekek háromnegyede meg fog bukni az érettségén. Akkor azt mondtuk a British Councilnek, hogy köszönjük a szaktanárokat, de inkább nyelvtanárokat kérünk helyettük. Megszüntettük azt, hogy a szaktantárgyat külföldi tanár tanítsa. Ezzel csak azt akarom jelezni, hogy a két oktatási rendszer közötti különbség olyan nagy, hogy nem hidalható át. Ha nekünk a magyar közoktatási elvárásoknak megfelelően kell képezniük a gyerekeket, a magyar felsőoktatásra kell felkészíteni őket, akkor ezt a munkát magyar tanároknak kell végezniük. Olyan biológia és fizika tanároknak, akik jól tudnak angolul. Ezt úgy lehetett megoldani, hogy felvettük a kapcsolatot amerikai és angol egyetemekkel, és ezek nagyon sikeres kapcsolatok voltak, már az első évben itt volt a Kaliforniai Állami Egyetem nyelvészprofesszora, megnézt minket, megkérdezte, hogy miben segíthet, és mi jeleztük, hogy a tanárképzésben. Fölvettük a kapcsolatot az ELTE Idegennyelvi Lektorátusával, és az V. éves angolul tudó matematika, fizika, biológia szakos hallgatók nem a szokásos helyen, az Apáczaiban vagy a Radnótiban végezték a tanítási gyakorlatukat, hanem amerikai egyetemeken. A következő évben Angliában, a bristol-i egyetemen. Nem volt egyszerű a hallgatókkal azt a megállapodást megkötni, hogy a képzésbe történő befektetésért cserébe elkötelezzék magukat, és a megszerzett tudást arra használják, amire azt szánták. Nagy nehezen sikerült a TTK Dékáni Hivatallal megállapodni, hogy kössön előzetes szerződést a hallgatókkal. Az első évfolyamból van három tanárunk, és évenként jött egy-egy végző hallgató. De köthetünk bármilyen megállapodást, a jogszabályok szerint a hallgató, ha nem akar, nem helyezkedik el tanárként. De aki nálunk aláírt előszerződést, az jött is.

Jelenleg 15 olyan szaktanárunk van, akik valamilyen ösztöndíjjal, vagy ebben a tanárcsere-programban kint gyakoroltak fél évet vagy egy évet; a tanárok 35%-a anyanyelvi tanár.

H S: Az iskolában a részfoglalkozásokkal együtt összesen 75 tanár tanít, a kéttannyelvűben 38 fő. Nehéz megmondani, hogy hányan vesznek részt mindkét képzési formában. Ehhez azt is el kell mondani, hogy négy évvel ezelőtt a mi német tanári munkaközösségünk kezdeményezésére történt egy felmérés a kerületben és a környéken. A környéken van néhány németek által is sűrűn lakott település, Vecsés, Soroksár és környéke, meg a kerületnek is van ilyen hagyománya. Az derült ki a felmérésből, hogy a környező általános iskolákban az idegen nyelv tanítása 60%-ban a németet jelenti, és a német oktatás jobb az angolnál. A német kéttannyelvűt a saját tanáraink kezdeményezték, és azoknak, akik jelentkeztek, beindítottunk egy tanfolyamot. Félév környékén vizsgáztak, a jelentkező kb. 80 gyerekből kiválasztottunk a tudása és a nyelvtudása alapján 17 gyereket, egy fél osztályra valót, és januártól, amikor a felvételük már eldőlt, tovább folyt a képzésük heti négy órában. Ilyen módon nálunk ki tudtuk váltani a 0-dik évet. Így beindult a négy éves német kéttannyelvű képzés is. Tehát emiatt eléggé keveredik az, hogy a tanároknak mekkora hányada tanít az egyik vagy a másik tagozaton. Például a magyar, rajz, vagy a testnevelés tanításában közösek a tanárok.

Második idegen nyelvként jelenleg fel lehet venni a franciát, spanyolt, a németesek az angolt, az angol kéttannyelvűek a németet veszik fel általában. Az orosz az idén érdeklődés hiányában egyelőre leállt. Előbb utóbb visszajön nyilván, de ma nagyon halvány az érdeklődés. Tavaly például csak két amerikai cseregyerek tanulta nálunk az orosz.

E: A cseretanulók hogy kerülnek ide?

B A: Iskolai csereprogramban vesznek részt, különböző alapítványokkal, illetve iskolákkal való kapcsolat révén. Vannak akik fél évig vannak kint, és akkor a partner jön helyette. Valaki például most a Lauder Alapítvány támogatásával van kint, és a következő félévben a cserepartnere, akinél lakott, Magyarországra jön. A cserepartnerek egymás családjánál laknak. Volt olyan év, amikor pl. a Lauder Alapítványnál 15 gyerek volt, azt követően 10, most már sajnos csak ötnél tartunk, ott is kevesebb a pénz. A Soros Alapítványtól is kapnak néha támogatást a gyerekek, volt az iskolai közvetlen kapcsolatok keretében amerikai, norvég csoport, két német csoport, most volt egy olaszországi út. Néha már úgy érzem, hogy nem is iskola, hanem utazási iroda vagyunk. A szervezés terhei nagyrészt ránk hárulnak. Most éppen olyan meghívásaink vannak, hogy ha mindegyikkel élénk, becsukhatnánk a fél iskolát.

Van olyan iskola, amelyikkel már tíz éves a kapcsolat. A legtöbb partneriskola német, de van Hollandiában, és Norvégiában is. Nehéz pontosan megmondani, hogy hány iskolával, intézménnyel vagyunk kapcsolatban, de közel ötvennel, ha azt számítjuk, hogy hol voltak már a gyerekeink. Ezek a kapcsolatok vagy úgy alakulnak, hogy megkeresnek minket, vagy a kollégák a sok nemzetközi rendezvényen, továbbképzésen megismerkednek egy másik kollégával, és ők megszervezik. A gyerekek maguk is keresnek lehetőségeket.

H S: 8–10 állandó partnerünk van, van ahol eseti, és új kapcsolatok is épülnek folyamatosan. A rendszeres diákcserek átlag 10 naposak. A cserecsoportnak országjáró programokat is szervezünk. Az iskolának van saját autóbusza, így önköltséggel jóval olcsóbb a kirándulások megszervezése, mint ha szolgáltatásként vásárolnánk.

B A: Számunkra különösen fontos, hogy a magyar gyerekek külföldön iskolába tudnak járni, pár héttől egy évig, de volt 2 éves képzésre utazó diákunk is. A csereként érkező gyerekek a mi iskolánkban a tantárgyakat is idegen nyelven tanulhatják, hiszen egy angol anyanyelvű gyerek nem angol nyelvőrára akar beülni, hanem matekot és egyebet kell tanulnia.

A kint töltött időt az érvényes szabályozásnak megfelelően a gyerekek itthon pótolni tudják. A szabályok a kinti képzés beszámoltására is módot adnak, de ezt mindig egyeztetjük az illetékes szaktanárral. Mindenképpen nagyon fontos a gyerek fejlődése, és nem csak nyelvi

fejlődése szempontjából, hogy hosszabb ideig van kint, nem hotelben lakik, hanem testközelből látja a hétköznapi életet.

Azt lehet mondani, hogy valamennyi gyerek eljut valamilyen formában hosszabb rövidebb időre külföldre. Ezt soha nem ígérjük, nem tekintjük követelménynek, de a tíz éves tapasztalat azt mutatja, hogy ezt a szülők is fontosnak tartják. A furcsa az, hogy Amerikában könnyebben eljutnak, mint máshova, pedig messzebb van, és többbe kerül.

E: A tanárok javadalmazásában mennyire fejeződik ki, hogy ez a szokásosnál intenzívebb munka?

B A: A felkészültségükhöz és a végzett munkához képest nincsenek megfizetve a kollégák. A kéttannyelvű képzésben is a közalkalmazotti béreket tudjuk adni, a nyelvtanároknak pedig a nyelvpótlékot. Ezen kívül az iskola gazdálkodásától függ, hogy hogyan tudja a többletmunkát elismerni, de arról szó sincs, hogy itt kiemelkedően magas bérek lennének. A szakértárgyat idegen nyelven tanítóké valamivel magasabb az átlagnál. Viszonylag kevés esetben fordul elő, hogy a tanárainkat elcsábítják. Éppen tavaly történt, hogy az egyik kiváló kollégát háromszoros bérért elvitte egy neves nagyvállalat. A feleség is pedagógus, kicsi gyerek van, azóta állítólag lottózik, hogy visszajöhessen. Az itt tanítók végül is áldozatot hoznak anyagilag azért, hogy magas színvonalú szakmai munkát végezhesse. Más intézmény is hívja őket, egyetem például. De a tanári kar stabilnak mondható, mert ezek a szakmai feladatok nagyon vonzóak, és az eredmények is igazolják a munkát. A tanárok szakmai elkötelezettségéből megengedik maguknak ezt a „luxust”.

E: Hogyan és milyen elvek alapján szelektálnak a jelentkezők közül?

H S: Régen a felvételit központilag dolgozták ki. A 90-es években ez megszűnt, arra hivatkozva, hogy nincs rá pénz. Akkor a fővárosi kéttannyelvű intézményekkel összefogtunk, és továbbvittük a felvételi rendszert. Az idén van először, hogy a vidéki iskolák egy része is csatlakozott hozzánk, és saját erőből 25 iskolával csináljuk a felvételit. Lényegében ezt a munkát mi koordináljuk. Az iskolák közötti kapcsolat intézményesült, létrejött a KIE, a Kétnyelvű Iskolákért Egyesület, és ez felelős a szervezésért.

A felvételi matematikából feladatmegoldásból áll, a feladatmegoldó képességet néztük. Volt egy szövegértési feladat, ahol az olvasottságot, az értelmi képességeket teszteljük, lényeglátást, következtetési feladat is van benne, egy kicsit az IQ-teszthez hasonló, aminek egy részét a mi szaktanáraink állítják össze, egy részét pedig összeszedjük szakirodalomból. Ez bevált. A legjobb teljesítmények 80–85% körül mozognak, és 60–65% körüli teljesítménnyel be lehet kerülni. A szórás persze nagy, kitűnő gyerekek jönnek, és itt elérnek 12%-ot. Mi a teszt eredményét nézzük, húzunk egy vonalat, a felette lévők bent vannak, és utána nézzük meg az általános iskolai bizonyítványt. Általában korrelál, de ez természetes. Eleve azt kérjük, hogy jól tanuló gyerekek jelentkezzenek, másoknak nincs esélyük. Az általános iskolák is ismerik a követelményeket, ők is szelektálnak. A jelentkezőknek nem kell nyelvet tudniuk, arra való a 0-dik év. Az öt éves angolnál nem is mérjük, hogy tud-e nyelvet. Sem a társadalmi sem a vagyoni helyzetét a felvételinél nem nézzük, csak a teljesítmény számít. Azért az örömteli dolog, hogy a hagyományos értelemben vett fizikai vagy munkás-származásúak aránya még mindig 40% körül mozog. Ezt onnan is lehet látni, hogy a munkanélküliek aránya borzasztóan megnőtt. A kerületi gyerekeknek majdnem a fele kért szociális segílyt a közelmúltban.

A lemorzsolódás, bukás aránya minimálisnak mondható. Képességet tudunk mérni a felvételin, de kitartást, szorgalmat nem. Előfordul, hogy szeptemberben kiderül, hogy a gyerekeknek „nincs fenéke” a napi 3–4 órai kitaró tanulásához, vagy év végén egy-két gyereknek azt mondják, hogy nem javasoljuk, hogy angol nyelven tanul a tárgyakat, mert nem állsz olyan fokon. Akkor ők átkerülnek a hagyományos képzésbe, mert ha már egyszer befogadtuk, akkor gondoskodunk róla. Tavaly egy osztályismétléses bukás volt, két kéttantárgyas

bukás, és összesen tizenketten buktak a 650 tanulóból. Ezek egy része persze nem képességbeli probléma, hanem hanyagság. Házon belül egyébként vigyázunk arra, hogy ne legyen rivalizálás, nincsenek is nagy osztályátlag különbségek a különböző tagozatokon. Jobb képességű gyerekek járnak a kéttannyelvűbe, de nagyobbak is a követelmények. Az osztályátlag olyan 4,2–4,4 között mozog. Az érettségi átlagok is 4,5–4,6 körül vannak.

E: Milyen a továbbtanulási arány?

B A: A kéttannyelvűből lényegében száz százalékos a jelentkezési arány, és 90%-át veszik fel a jelentkezőknek. Nincs jellemző továbbtanulási irány, mindenféle intézménybe jelentkeznek, a színművészetitől kezdve az iparművészetire, a kertészetire, tehát a továbbtanulás nem függ össze a nyelvtudással. Éppen az az érdekes, hogy nyelvszakra a gyengébb gyerekek mennek, nyilván a kisebb ellenállást keresve, mert hiszen ebből előnyben vannak. A divatirányzatok mindig érezhetőek persze, a Közgazdasági Egyetem és a jogi kar a két legdivatosabb szakma jelenleg. 15 egyetem 26 karára jelentkeztek.

H S: Még a 80-as években beszéltem az orvosegyetem vezetőjével, hogy tanítsunk-e latint. Akkor azt mondta, a latin holt nyelv, ha angolul jól tud a diák, akkor már tud haladni a szakmájában, megismeri a legújabb dolgokat. Ha jól megtanítjátok angolul, már teljesíteték a feladatokat. Most látszik, hogy ez bevált, és a gyerekeink nem horgonyoztak le a nyelvtanulás mellett.

A másik szakmai vitakérdés az volt, hogy a gyerekeink hogy állják meg a helyüket a magyar szakmai nyelven. Érettségi elnöknek egyetemi szakembereket hívtunk, és ők is azt jelezték vissza, hogy ennek semmiféle negatív hatása nincsen, versenyképesek.

Vidéken, ahol kevés az idegen anyanyelvű tanár, azzal is próbálkoznak, hogy egy magyar és egy külföldi tanár felváltva tanítja az adott tárgyat. Azt hiszem, minden iskolában vigyáznak, hogy a kétnyelvűség kiegyensúlyozott legyen, hiszen e nélkül nem tudnának sikeresen felvételizni itthon a gyerekek. Az pedig kifejezetten hasznos, hogy különböző területekről jönnek a tanárok, és eltérő angolt beszélnek.

E: Hogyan illeszkednek be a külföldi tanárok, és milyen körülmények között élnek?

H S: Hét éve működik tanárcsere-program. Például az a kolléganő, aki most kint van, átadta a lakását az ide jövő külföldi kollégának. A külföldi tanárok itt tartózkodásának ideje változó, egy-éves és hat év között változik. Elég nagy a fluktuáció. A lakást és annak a közüzemi díjait az iskola vállalja, a felszerelését és berendezését is. Ez a feladat átkerült hozzánk, mert eredetileg a minisztérium, illetve a fenntartó vállalta, de most nekünk adta át bizonyos költségvetési fedezettel. A fizetésük a magyar pedagógusokéhoz alkalmazkodik. Éppen ma volt bent az egyik kolléga, hogy bizony jövőre el kell menjen pénzt keresni, mert ebből a bérből nem győzi a nyugdíjalapjába a befizetést. Ahogyan a magyar kollégák esetében is, aki megengedheti magának azt a luxust, hogy a szakmájáért anyagi áldozatot hozzon, az itt marad, akinek otthon beázik a tető, az hamarabb elmegy.

E: Térjünk át a nemzetközi érettségire. Milyen célokkal indult ez a program, kiket érint, és hogyan szerveződik?

H S: Magyar gyerekek korábban is tettek nemzetközi érettségit, ezt az OKTV-győzteseknek ajánlotta fel a minisztérium. Azt is a magyar minisztérium kezdeményezte, hogy magyar iskolák kapcsolódjanak be. Ennek alapján Genfből jött a szervezet képviselője, feltérképezett minden feltételt, gazdálkodást, pedagógusokat, nyelvtudást. Ezt követően jött az értesítés Genfből, hogy részt vehetünk. Ez két éves felkészítés, fedezet nem volt rá, de éppen akkor jött a FEFA-pályázat, amely 15 tanulóra szólt, így a diákoknak teljesen ingyenes képzés volt, amely 1992-ben indult. Az eredmény fényes volt, az általunk a hetes osztályozóskálán elért átlag 6,22% volt, a világátlag pedig 4,9. Azt azért hozzá kell tenni, hogy elég

nagy mintából merítettünk, válogatott gyerekek voltak, a 72-ből választott ki a 15 gyereket a tantestület. Tehát ez többszörös szelekción átesett gyerekekkel volt lehetséges.

Ma már másfél osztály jelentkezik a nemzetközi érettségire. A jelentkezők közül a tantestület választja ki azokat, akiknek vállalja a felkészítést. Külsősöknek is lehetőséget biztosítunk, tehát második év után jön néhány gyerek más iskolákból is.

B.A.: A gyerek jelentkezik a nemzetközi érettségire, és akkor megnézzük, hogy milyen pénzför-rásaink vannak. A FEFA-pályázat 15 gyereknek adott lehetőséget, a következő évben a főváros adott valamennyi segítséget, ami korábban is kellett, mert a FEFA nem fedezte a pedagógusbéért.

Annak az osztálynak a programja nem a NAT, hanem a genfi központ által összeállított program, amit a III. osztálytól az érettségiig tanulnak. A nemzetközi érettségi program a kétszintű érettségi modellje. Azért fontos, hogy Magyarországon ez működik, mert egy például szolgál a magyar közoktatás fejlesztőinek, hogy ez milyen. A világ 80 országában több mint 700 egyetem fogadja el a saját felvételijével egyenértékűnek, a legrangosabb intézmények is. Bizonyos pontszám esetén minden magyar egyetem elfogadja felvételi helyett ezt a vizsgát.

A másik jelentős motiváló erő, hogy a gyerek választhat. Hat tantárgyból három kötelező, az anyanyelv, a matematika és az idegen nyelv, további három tárgyat pedig választhat. A humán, és a reál-tárgycsoportból egyet-egyet, és vannak még művészeti tárgyak és számítástechnika. Ezekből jön össze a hat tárgy.

Nem csak a tantárgy, hanem a szint is választható. Három tárgyat kell emelt szinten tanulni, és hármat alapszinten. Ezen kívül van két tárgy, amit tanulniuk kell, de nem vizsgáznak belőle. Az egyik a tudás- és tanulásemélet. Gondolkodásfejlesztést, pszichológiai alapokat tartalmaz. Nem vizsgatárgy, de kötelező esszétet írni belőle. A másik tárgy az úgynevezett aktivitás, kreativitás és szociális munka nevű foglalkozás. Ezt is mindenkinek teljesítenie kell a két év alatt. Tehát például sportolhat, és akkor naplót vezet, vagy szociális otthonba jár öregekhez, betegekkel foglalkozik, arról ugyancsak naplót vezet. Ezt azért tartjuk fontosnak, mert a gyerekeknek nem csak az értelmi fejlődése fontos, hanem a szociális érzékenysége, hiszen az ember társadalmi lény.

Ezen kívül van a 4000 szavas esszé, egy vizsgadolgozat választott témáról, és ez bizony már a főiskolai szakdolgozat szintjéhez közelít. Kutatómunkát igényel, bibliográfiakészítés, és mindazok a formai követelmények érvényesek, amelyek egy komoly tudományos dolgozattal szemben megfogalmazódnak.

Magán a vizsgán nagy hangsúly kerül az írásbelire, szóbeli csak az idegen nyelvekből van. Ez a vizsga-anyag kazettán utazik a kijelölt értékelő tanárhoz, aki akár a világ másik végén is lehet. Tehát az értékelés objektív. A tanároknak rendszeresen továbbképzésre kell járniuk, mert mindig az adott tudományterület legfrissebb eredményeit kell tanítani, és emiatt folyton változik a tananyag.

E: Mibe kerül ez a képzés és a vizsga?

B.A.: Ez egy nemzetközi szervezet, amelynek nemzetközi árai vannak, fizetni kell Svájcban a vizsgák költségeit. Ugyancsak fizetni kell a képzéssel járó kiadásokat és a tanárok folyamatos továbbképzése is sokba kerül. Ma körülbelül egy gyerek két éves tanulmányi költsége 280 000 Ft. A működtetési költség ebben nincs benne. Ez az összeg Genfben megy, a vizsgadíjat és az egyéb szolgáltatásokat, pl. a felkészítést tartalmazza, amit általában nem Budapesten tartanak, hanem Bécsben, vagy még távolabb.

A gyerekek számára változók a terhek, mert a FEFA-pályázat idején semmit nem fizettek, a minisztériumi támogatást a tanulmányi eredmények alapján osztottuk el. Mindig volt egy pár gyerek, akinek mentességet tudtunk biztosítani.

E: Vannak szakmai viták e körül a képzés körül?

H S: Amikor elindult, a minisztérium kijelölt egy három tagú bizottságot, amelyeknek az volt a feladata, hogy ellenőrizze a folyamatot. Sose lártuk őket. Három millió forintot kértünk, de csak három ellenőrt kaptunk, de hál'istennek nem sokat zavartak. Ami miatt kicsit keserűek vagyunk, az az, hogy sokkal többet használhatna fel ezekből az eredményekből a magyar közoktatás, és a közoktatásért felelős emberek.

B A: Bizonyos változás azért van ezen a téren. Az elmúlt évek során annak révén, hogy az *Új Pedagógiai Szemlében* havonta publikálnak részletes leírásokat a kollégák a tantárgyakról, és annak révén, hogy az Országos Közoktatási Intézet meghívta őket az érettségi kidolgozását irányító bizottságba – most már érezzük, hogy a szakemberek kíváncsiak az eredményekre. Nem azért pályáztunk, és nem azért vágtunk bele, nem azért vállalunk ekkora terhet, hogy az a 15–30 gyerek a nemzetközi érettségi bizonyítvánnyal a zsebében távozzon. Az az elsődleges szakmai cél, hogy a magyar közoktatás fejlesztése számára egy mintát adjunk. Azt szeretnénk, ha használnák ezeket a tapasztalatokat. Ha a világon mindenütt elfogadják, akkor bizonyára vannak használható részei. Vannak olyan elemek, amelyek a magyar oktatási hagyományok miatt nem hasznosíthatók közvetlen formában, de rengeteg olyan eleme is van, ami igen értékes. Akik csinálják, azok elismerik az értékeit, akik nem ismerik, azoknak szoktak fenntartásaik lenni.

Az egyik például, hogy magyarból és történelemből nem tanulnak minden szerzőt, elég adatot. Ez kétségtelen. Kevesebb szerzőt olvasnak, kevesebb költeményt elemeznek, de ennek a képzésnek az a fő erénye, hogy megtanítja a diákot az alapos és önálló elemzésre. Egy-egy mű vagy író tanulmányozása során meg lehet tanulni azt a készséget, hogy hogyan kell művet elemezni, hogyan kell egy műről értékelő esszét írni. Ha az egyik szerzőnél ezt megtanultam, akkor ha kezembé veszek egy könyvet, már magam fedezhetem fel a másik művet vagy szerzőt. Egész más szemléletet képvisel ez a megközelítés.

Annak révén, hogy más szemléletű és kultúrájú tanárok tanítanak, hogy más tanterv alapján is dolgozunk, az új szemléletet és a magyar hagyományokkal ötvözve nagyon jó eredményeket lehet elérni. Ez a program nemzetközi képzési tapasztalatokat közvetít. A kelet-európai országokban általában feltűnően jók az iskolai eredmények. Az úgynevezett poroszos hagyományok és az angolszász technikák ötvözése nagyon jó eredményeket hoz.

H S: Abból, hogy ez a program jelen van az iskolában, az egész iskola profitál. Az eszközöket, tananyagokat, a továbbképzéseket az egész iskola tudja hasznosítani.

E: Mi jelent ma gondot az iskolának?

B A: Elsősorban az, hogy nem tudjuk, mit hoz a jövő. Nagyon eredményesnek ítéljük a munkánkat, visszajelzést is kapunk róla, a társadalmi igény is egyértelmű, de nem látjuk biztosítottnak a képzés folyamatos támogatását. Évenként pályázunk, ígéretekot kapunk, de ez biztos háttérnek nem nevezhető.

(az interjút Tót Éva készítette)